

בס"ד
שיעור רש"ר הירש על הפרשיות
"תורת חיים שורש וסוד נצחיות של כלל ישראל"

רש"ר הירש דברים פרק כט פסוק ט

פסוקים ט - יד באים לשלול את התפיסה המוטעית, כאילו התחייבות הברית לקיום התורה מוגבלת רק למעמדות ולדורות מסויימים או לזמן מסויים. אך הברית והאלה חלות על כל הנמנים עם ישראל ועל כל הדורות הבאים. פסוקים טו - כ באים למנוע את הטעות, כאילו הודעות הברכות והקללות נותנות את דעתן רק לבגידת האומה, ואילו היחיד יכול לכתוב כתב שחרור לעצמו כדי לחיות בניגוד לתורה, ובלבד שהכלל שומר על נאמנותו לה' ותורתו. היה צורך לתת את הדעת לטעות מסוכנת זו לאור דברי פרק כז שנאמרו בפרוס התקופה שכלל העם ייפרד בה לפרטים המתיישבים בארץ כיחידים, ולצורך אותה תקופה הרי הוא מבטא את העריבות ההדדית של כל ישראל להקמת התורה ולקיום מצוותיה. בהתאם לעקרון הזה לא מילא היחיד את תפקידו אם היה נאמן לחובתו רק בחיי היחיד, אך לא פעל ככל יכולתו למען קיום התורה בחוג הרחב של הציבור. (ארור אשר לא יקים). על פי זה כבר פירשנו את משמעות הברכות והקללות האמורות בפרק כח. הללו, ובייחוד הקללות, מביאות לתודעת היחיד שעתידי הוא להיות שותף לסבל אם יצפה מתוך אדישות בבגידת הכלל ובחורבן הכלל שיבוא בעקבותיה. משום כך היה מקום לחשוש שיטעו בהבנת העריבות ההדדית על ידי שיעברו לקיצוניות השניה, והיחיד יהיה סבור שיצא ידי חובתו אם השתתף בפעילות למען קיום התורה כמשימת הכלל, אך הפקיע את חיי היחיד שלו משלטונה של תורת ה'; שכן חלקו בברכת הכלל כבר מובטח לו, אפילו חיי היחיד שלו לא יוכלו לשאת את מבט עינו הבודח של ה'. פסוקים טו - כ באים לשלול את האשלייה המסוכנת הזאת:

יש שני חיובים על כל איש מישראל, ויש ב' סכנות. יש סכנה שהיחיד יהיה לו קשר עם ה' בעצמו, ולא ידאג על הצבור. ופה אנו מפחדים הפוך, שידאג לצבור אבל בחיים הפרטיים שלו, לא יקיים את ברית התורה. וזה גם כן מסוכן מאוד. קשור עצמך ואח"כ קשור אחרים. אי אפשר להשפיע על אחר אם אתה לא עשית מה שאתה מדבר עליו.

רש"ר הירש דברים פרק כט פסוק ט

אתם נצבים. "יצב" הוא "ישב" באות צד"י. "יצב" - בניגוד ל"עמד" - איננו רק עמידה גרידא, אלא הוא מבטא עמידה איתנה, עמידה בכח ובהתמדה מלאת מרץ. במדרש תנחומא ביארו יפה את בחירת הביטוי הזה כאן במקום הביטוי הרגיל "עמד" שנקט גם בפסוק יד. מול כל הייסורים הקשים שתוארו כאן - עדיין אתם "נצבים" ועמידתכם איתנה וקומתכם זקופה; כל הייסורים יעברו על ראשיכם ואתם תבלו את כולם; "חצי אכלה - בס" (להלן לב, כג): "חצי כלין והן אינן כלין" (סוטה ט ע"א). יתר על כן, הייסורים עצמם מבטיחים את קיומכם הנצחי, שהרי הם יביאו לידי שיפור מעשיכם. וכך אמרו במדרש: "הן מעמידות אתכם, וכן הוא אומר למען ענותך לנסותך וגו'" (לעיל ח, ב). כמו כן: אתם נצבים, אתם חיים וקיימים לעד! אני נאסף אל עמי, וגם יהושע שאני מוסר אתכם לידיו עתיד להיאסף אל עמיו, וכן כל המנהיגים שיקומו אחריו מדור דור - כולם ילכו לעולמם ותכונת המנהיגים תתחלף. רק אתם, האומה היא בת אלמוות, נצחית וקיימת לעד; בה יעבור מדור לדור הכשרון ושאר הרוח שה' הפקיד בידיו את הקיום הנצחי של מלאכתו ואשר כל מנהיג עומד בשירותו. האומה היא ה"מצבה", העמוד הנצחי של תורת ה'. "דבר אחר, מפני מה עשן משה

מצבה? מפני שמשתמשין מדעת לדעת, מדעת משה לדעת יהושע, מדעת יהושע לדעת הזקנים; ואף יהושע עשאן מצבה שנאמר (יהושע כד, א) ויאסוף יהושע את כל שבטי ישראל שכמה ויקרא לזקני ישראל וגו' ויתיצבו לפני האלהים; ואף שמואל שמשמשין מדעתו לדעת מלכים עשאן מצבה שנאמר (שמואל א' יב, ז) ועתה התיצבו ואשפטה אתכם לפני ה' (תנחומא):

ג' פשטים למה בחר במלה נצבים. נצבים לשון חוזק. (אנשאים ב)היסורים מחזקין אותנו ג)כלל ישראל קיים לעד, אף שהמנהיגים הולכים, שהמנהיגים אין להם עמדה כשלעצמם אלא לשמש את העם. ולכן:

רש"ר הירש דברים פרק כט פסוק ט

ראשיכם שבטיכם. לא "ושבטיכם", לא השבטים בצד הראשים, אלא הראשים כוללים ומייצגים את השבטים. אין ה' נותן דעתו לראשים בעיקר, אלא הוא שם את עיניו על השבטים, גם אחרי שכבר נתמנו להם ראשים. "ראשיכם שבטיכם, אף על פי שמניתי לכם ראשים זקנים ושוטרים, כולכם שוין לפני שנאמר כל איש ישראל" (תנחומא). וכעין זה טפכם נשיכם - לא "ונשיכם", לא הנשים בצד הילדים. ילדים ונשים הם זהים. אין ה' יכול לסמוך על הילדים אלא אם כן הוא יכול לבטוח בנשים, שכן עתידם הרוחני והמוסרי של הילדים תלוי במסירות הנשים לה:

רב הירש פה מדגיש כמה חשוב השפעתה של עקרת הבית על הילדים, אף שבדרך כלל האבא לומד עם הבנים, האשה נותן לבן שעיפתו ללמד, שעיפתו לעלייה רוחנית, והמידות טובות שלו, באים מהאשה.

רש"ר הירש דברים פרק כט פסוק יא

(יא) לעברך בברית. כל חלקי האומה ניצבים כאן על מנת לעבור בברית ה' כאיש אחד. "לעברך": אם רצונך לבוא בברית עם ה', עליך לעזוב את העמדה שעמדת בה עד כה, עליך לעבור על כל השאר, להינתק מכל השאר כדי להתקשר עם ה' באופן בלעדי. משום כך לא נאמר כאן "לבואך" אלא "לעברך". משנכנסת לברית ה', אתה ניצב בעמדה שונה לחלוטין זו שעמדת בה עד כה.

רש"ר הירש דברים פרק כט פסוק יג

(יג - יד) ולא אתכם לבדכם. כדרך שההתחייבות לאלת הברית איננה מוגבלת ביחס לאישים שהיא חלה עליהם, כך אין היא מוגבלת ביחס למשך הזמן שהיא תקפה בו. היא כוללת את כל האנשים הנמנים עם ישראל בכל העתים, ובצורה שאיננה משתמעת לשני פנים שלל כאן הכתוב את דמיון השוא, כאילו ההתחייבות לתורה תקפה רק בזמן מסויים, או כאילו אפשר להשתחרר מן ההתחייבות הזאת. וכך השיב יחזקאל לאנשים מזקני ישראל שביקשו ממנו הוראות חדשות לנסיבות החדשות של התקופה: "והעלה על - רוחכם היו לא תהיה אשר אתם אמרים נהיה כגוים כמשפחות הארצות לשרת עץ ואבן; חי - אני נאם אדני אלהים אם - לא ביד חזקה ובזרוע נטויה ובחמה שפוכה אמלוך עליכם" (יחזקאל כ, לב - לג).

מסוכן מאוד לנסות שהידישקייט יהיה מודרני ככל הגוים. אותו ברית ממש קיים לעולמי עד ולנצח נצחים. התנאים יכולים להשתנות, אבל התורה לא משתנה.

רש"ר הירש דברים פרק כט פסוק כא

וישלכם: זו היא המלה האמורה בלמ"ד רבתי על פזורי העם הזה למען ידעו הם וידעו כל העמים: באשר הם שם, אין הם במולדתם המקורית, ובכל מקום שהם שרויים שם אין הם מצויים שם במקרה. אלהי ההיסטוריה של בני אדם ועמים "השליך" אותם לשם. "וישלכם" - "למ"ד" גדולה, כאות ומופת גדול שיצא "ללמד" על ההיסטוריה של התפתחות העמים; ואולי למ"ד זו מעמידה בצל את שי"ן שלפניה ונמצינו קוראים "ויליכם" - הוא "הוליד" אותם לשם, שכן גם משגלו מארצם ונתפזרו בין האומות הרי הם עומדים בשירותו של ה' ומכינים את הגשמת מטרותיו באנושות. (כח) הנסתרת וגו'. ישראל מעידים על ה' ועל הנהגתו גם בהיותם מפוזרים בין העמים, ולמשמעות זו של ישראל בגלות קשורים עתידות רחוקים שיתגשמו מתוך חזון אחרית הימים. אולם אלה הם "נסתרות" והם מסורים לה' לבדו. אך גלוי וידוע לנו לכל עת ולכל שעה, בבהירות ובלא ספק: בכל מאורע שהעתיד יביא בכנפיו ובכל גורל שנגזר עלינו התפקיד הנצחי שלנו ושל בנינו איננו אלא זה: לעשות את - כל - דברי התורה הזאת.

יש סוד למה אנחנו בגלות, וסוד זו לא נדע בבירור עד ימות המשיח. אבל מה שכן אנו יודעים, זה שהטעם שאנו נמצאים בגלות זה לעשות את כל דברי התורה הזאת.

במסכת סנהדרין מג ע"ב אמרו שהנסתרות והנגלות נזכרו כאן לענין האחריות המוטלת על הכלל ועל כל יחיד על פי העריבות ההדדית לקיום התורה (ראה פי' לעיל כז, א וט). אחריות זו באה לידי ביטוי מחודש במלים לנו ולבנינו עד - עולם, שהרי מלים אלה מחייבות כל אדם לא רק לקיים את התורה בעצמו אלא לדאוג להגשמת התורה בדרך כלל. עריבות הדדית זו - "כל ישראל ערביין זה בזה" (שבועות לט ע"א) - מוגבלת כאן רק ל"נגלות", למעשים ולמחדלים הגלויים לעין כל, ורק ביחס אליהן נאמר הכלל שכל מי שהיה בידיו למחות ולא מיחה שותף לאחריות על כל עבירה שנעשתה ועל כל מצוה שלא נתקיימה. כנגד זה "הנסתרות", עבירות שבסתר, מסורות לה' אלהינו, להנהגת ה' לבדו.

בסוף חייו משה רבינו מדגיש אחריותנו לכלל עוד הפעם. לכל הפחות לנגלות, יש לנו אחריות וכל מי שלא מתקן את אשר יכול לתקן, דמו בראשו והוא שותף לעברה.

רש"ר הירש דברים פרק ל פסוק א

וכן גם כאן: כל הברכות והקללות שיבואו עליך נכתבו מראש בספר הזה, אלפי שנים לפני בואן; וכאשר כולן יתקיימו בך, תחזיר ללבך את כל הנסיונות האלה של מהלך גורלך החיצוני, תשיב אותם אל לבך פנימה כדי להרהר בהם ולחשוב עליהם, וכמסקנה מכך - ושבת - תשוב אל ה' ולתורתו בכל - לבבך ובכל - נפשך, ותרכוש גם את לב בניך לנאמנות דומה לה' ולתורתו. שכן נסיון אלפי השנים שעברו עליך כבר יעיד בפניך על ה' ועל תורתך האלוהית, ועדות זו תהיה חתומה לעד על לוח לבך: **בכל - הגוים אשר הדיחך ה' אלהיך שמה תהיה עם ה' שתורת ה' בידו, ותכונה זו תישאר בך עד סוף כל הדורות למרות כל התהפוכות שיבואו עליך; ודבר זה, יחד עם קיום הגורל שנגזר עליך, יאפשר ויגרום את תשובתך הסופית ואת שיבתך אל ה' ולתורתו: **ושבת עד וגו'.** אילו נאמר כאן: "ושבת אל", היה אפשר לומר שמדובר רק בשיבה בכיוון אל ה'; אולם נאמר "ושבת עד": לא תיעצר במחצית הדרך אלא תשלים את תשובתך ותבצענה במלואה - עד שתגיע אל ה' ותדבק בו.**

רש"ר הירש דברים פרק ל פסוק ג

נאמר כאן אפוא: יבוא הזמן כאשר המאורעות שעברו עליך והספר המבאר לך את פשרם כבר השלימו את פעולתם עליך, ובהיותך בגלות, מפוזר בין כל העמים, תשוב אל ה' ולתורתו בכל לבבך ובכל נפשך. ושיבה זו תביא לידי כך שגם ה' ישוב ויפנה אליך ויחזר אחריך בגלות, ויהיה קרוב אליך כימי עולם וכשנים קדמוניות:

רש"ר הירש דברים פרק ל פסוק ח

(ח - י) ואתה תשוב וגו'. לעיל (פסוק ב) נזכרה התשובה אל הקיום הנאמן של מצוות ה' במידה שהן ניתנות להתגשם בגלות. על כך הוא מוסיף עתה את ההגשמה המלאה של כל מצוות ה' בארץ שברכת ה' המלאה הובטחה לה. גם ברכה זו עתידה להתאמת, ושוב לא יהיה צורך לחשוש שהיא תביא לידי תקלה, כדרך שהביאה בכל תקופות העבר (ראה פי' להלן לא, כ - כא):

רש"ר הירש דברים פרק ל פסוק ח

במשפטים ברורים שאינם משתמעים לשני פנים (פסוקים א - י) הונח כאן יסוד מוסד שלא יימוט, ועליו מושתתת גם היום היהדות של ההווה ושל כל תקופות העתיד. בבהירות ובצורה שאיננה משתמעת לשני פנים הובטח כאן קיבוץ הגלויות ושיבתן לארץ המובטחת. ובאותה בהירות שאיננה משתמעת לשני פנים הוכרז כאן על נצחיות התורה ועל תוקפה המחייב שלא יתבטל. רק אם ישובו פזורי ישראל בתשובה שלמה לתורה ישלמו ימי פיזורם, ורק הקיום המלא של התורה בארץ ירושתם היא תכלית קיבוצם והחזרתם לארצם. מאמרים אלה של ה' הם ברורים ואינם משתמעים לשני פנים, והם מכחישים את כל המדברים תועה על ישראל ותורתו ורואים אותם כמיושנים. ישראל והתורה אינם שרידים של עבר מת אלא הם מעורים בהווה החי וצופים לעתיד רב סבר. רק אם נכיר ונעריך את האמת הזאת ונתמסר בשמחה וללא סייג לייעוד זה, נמצא בכל תקופה את הישר בעיני ה' ואת הדרך לישע אלהים. "הנסתרת לה" אלהינו והנגלת לנו ולבנינו עד - עולם לעשות את - כל - דברי התורה הזאת": מאמר זה סיים את הפרק הקודם והוא מורה לנו את דרכנו בעתות הגלות, והפסוקים שלאחריו מגלים את העתיד המצפה לנו, וגילוי זה הוא הביאור לאותו מאמר.

רש"ר הירש דברים פרק ל פסוק יא

(יא) כי המצוה וגו'. בפסוקים הקודמים נאמר שקיום תורת ה' שנמסרה ביד משה הוא הבסיס היחיד של ייעודנו בכל העתים והיסוד של תקותנו לעתיד. יחד עם זה הובע הבטחון שלמרות כל תהפוכות גורלנו לא תאבד התורה לנו ואנחנו לא נאבד לתורה, אלא עתידים אנחנו לשוב אליה בכל לבבנו ובכל נפשנו. כנימוק לבטחון זה מצביע הכתוב על תוכן התורה שהוא קרוב לטבע האנושי ונמסר להבנתו: